

8. Кримінально-процесуальний Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651a-17>
9. Рекомендація МОП щодо безпеки та гігієни праці і виробничого середовища від 22.06.1981 № 164 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/993_075
10. Домовленість про правила і процедури врегулювання суперечок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/981_019
11. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні від 16.11.1992 № 2782-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>
12. Закон України «Про інформаційні агентства» від 28.02.1995 № 74/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/95-вр>
13. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 № 3759-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>

*Семененко Л. Л.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач
Національної академії внутрішніх справ*

ДО ПИТАННЯ МОВНОСТИЛІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ЧИННОГО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО МІЛІЦІЮ»

Останнім часом серед дослідників української мови посилюється інтерес до правничої лінгвістики як галузі філологічних знань про правовий аспект мови, взаємозв'язок мови і права, в широкому розумінні, і, вужче, мову права як засіб правової комунікації, правового пізнання та передачі цієї інформації в суспільство. Предметом свого вивчення правнича лінгвістика має мову, яка функціонує в галузях законодавства і правозастосування, судочинства і нотаріату, юридичної документації, правничої науки й освіти, правової інформації та правової публіцистики [1, с. 200].

Право не може урегулювати суспільні відносини без формально-визначеного – мовного – оформлення [3, с. 11]. Тому є потреба вивчати не лише проблему, яку висвітлює (вирішує) певний законопроект, але й досліджувати засоби, за посередництвом яких цей зміст можна якнайточніше відтворити і передати для врегулювання проблем у суспільстві. Нині мову права досліджують Н. Артикуца, В. Косович, Г. Онуфрієнко, Ю. Прадід, О. Прилуцька, О. Сербенська, Н. Таран, О. Юрчук та ін.

Протягом тривалого часу в Україні філологи не віддавали належної шани мовній формі нормативно-правового акта як взірцевого витвору з позиції не тільки структурування, а й використання певних мовних засобів під час його написання, що сприяє не тільки легшому сприйняттю, але й уникненню двозначності, розпливчастості тексту, словесній надлишковості / недостатності та ін.

Хоча ідея унормувати питання, пов'язані з розробленням нормативно-правових актів, їх прийняттям, встановленням єдиних вимог нормопроєктувальної техніки через добір відповідних мовних засобів виникла

ще у 1980 рр., має популярність і нині (значна кількість науковців підтримує ідею про необхідність прийняття закону про нормативно-правові акти), проте подані на розгляд Верховної Ради України законопроекти так і не стали чинними законами. Причин можна назвати кілька: через значну політизацію мовного питання в Україні, через неактуальність (на думку деяких політичних діячів), через непрофесійний підхід до вирішення цього питання тощо. Зокрема існує думка, що проблему невміння вирішувати правові колізії варто долати за допомогою підвищення рівня правової освіти, ретельним доббором кадрів, а не законом про нормативно-правові акти. Тому в наукових колах розгортається дискусія про шляхи вдосконалення мови права для поліпшення сприйняття її правниками і, на підтримку ідеї доступності мови, громадянами України.

З цією метою аналізуються чинні закони, виявляються типові помилки, що їх нормотворці допускають системно, і на науково-практичному рівні видаються рекомендації щодо їх уникнення.

Лінгвістична експертиза законопроектів має на меті поліпшити якість законодавчої й нормативної бази, забезпечити системність, поняттєву узгодженість, однозначне розуміння викладених у документах вимог та положень, використовуючи стандартизовану й усталену термінологію [3, с. 88]. Хоча лінгвістична експертиза має на меті комплексний аналіз тексту закону / законопроекту, у своїй праці ми зупинимося на деяких мовностилістичних особливостях чинного Закону України «Про міліцію».

За жанром закони України належать до офіційно-ділового стилю, а саме його законодавчого підстилю, для якого характерними ознаками є стислість, чіткість, зрозумілість тощо.

Закон повинен відповідати чинним правописним нормам мови країни, для громадян якої він написаний. Є дві думки щодо того, якою повинна бути мова закону: перша – нормативно-правові акти укладаються для правників, тому норми права мають бути виписані професійною юридичною мовою, зрозумілою для фахівців-юристів; друга – законом як текстом, покликаним впливати, регулювати, наказувати, користуються люди, які часто не мають відповідного фаху, тому він має бути викладений мовою, зрозумілою для більшості (і для міліціонерів, юристів, і представникам громадськості та іншим зацікавленим особам). Яким би чином укладач законопроектів не намагався зафіксувати норми правового акта, але документ буде малопродуктивним, якщо він викладений малозрозумілою мовою.

Форма і зміст беззаперечно пов'язані між собою, тому слова мають точно відповідати тому значенню та асоціюватися з тим поняттям, який вкладає в нього укладач законопроекту. Точність мови нормативно-правового акта є, напевно, найбільш важливою, позаяк саме через точність досягається однозначність застосування його приписів.

Так, якщо звернутися до тексту Закону України «Про міліцію», то варто відзначити тенденцію до пасивізації кальок із російської мови. Проте часто вживається калька *в установленому порядку* (рос. *в установленном порядке*), *відповідні органи* (рос. *соответствующие органы*), *співробітництво* (рос. *сотрудничество*) та ін. На нашу думку, такі слова і словосполучення варто

замінювати на власне українські відповідники: *в галузі (царині), співпраця (бо працювати, співпрацювати, а не работать)* тощо.

Варто звернути увагу на вживання особових займенників: якщо в реченні є кілька іменників, то може бути не зрозуміло, якого з них стосується займенник. Неозначені займенники нормопроектувальникам не варто використовувати, вони не сприяють конкретизації повідомлюваного. Тому треба в текстах законопроектів їх уникати.

Звичним для мови закону є вживання віддієслівних іменників замість дієслів: *забороняється організація діяльності, надання послуг, забезпечення безпеки громадян та ін.*

Вживання пасивних дієслів є характерним для мови українських нормативно-правових актів. Наприклад, *У приміщеннях і на виділених територіях, де знаходяться органи і підрозділи міліції, забороняється організація діяльності суб'єктів господарювання* У цьому випадку зрозуміло, що дію заборонено цим законом, тому є пасивне посилання до нього.

Проте часто текст вимагає безпосередньої вказівки на суб'єкта виконання дії. Так, у розділі I ст. 5, що прописує діяльність міліції та права громадян, правомірно вжито активні дієслова, коли описано обов'язки міліції (*Міліція: забезпечує затриманим та заарештованим (взятим під варту) особам ...; негайно, але не пізніше як через дві години після затримання або арешту (взяття під варту) осіб повідомляє ...; забезпечує харчування затриманих осіб ...; у разі необхідності вживає заходів* Проте далі за текстом у реченні *Особам при затриманні або арешті (взятті під варту) працівниками міліції: повідомляються підстави та мотиви ..., роз'яснюється право оскаржувати їх у суді; надаються усно роз'яснення ...* вжито ряд пасивних дієслів, що зумовлено неправильною побудовою головного речення. На нашу думку, варто написати так: *працівники міліції особам при затриманні чи арешті (взятті під варту): повідомляють ..., надають ..., забезпечують* Потрібно уникати дієслів пасивного стану, а чітко зазначати, хто що має робити і для кого/чого.

У тексті послідовно неправомірно вживаються слава з прийменником *по*: *виконання завдань по охороні громадського порядку, по боротьбі із злочинністю, приймати по них рішення та ін.* Такі сполуки варто замінювати на нормативні прийменникові і безприйменникові. Дослідники мови законів радять не вживати зайвих службових слів у текстах нормативно-правових актів. Вони часто засмічують текст і відволікають від змісту.

Варто зазначити, що часто укладачі не зважають на одну з основних вимог до речення в законі – лаконічність. Надлишкові слова в реченнях засмічують їх і ускладнюють розуміння змісту. Наприклад, у розділі I ст. 8 написано: *Співробітництво у сфері діяльності міліції між Міністерством внутрішніх справ України та відповідними органами інших держав і міжнародними організаціями поліції здійснюється відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних організацій поліції, членом яких є Україна.* Вважаємо, це речення варто подати так: *Міністерство внутрішніх справ співпрацює з установами*

інших держав і міжнародними організаціями поліції відповідно до (далі за текстом).

Закон вимагає ясності, тому треба докладати зусиль, щоб речення були короткі, але змістовні. Англійські дослідники мови права з'ясували, що довгі речення (понад сімнадцять слів), важко сприймаються людьми. Вирішуючи проблему суті нормативно-правового акта, варто не забувати про його форму.

Загалом Закон України «Про міліцію», попри незначні орфографічні огріхи (як-от порушень правил милозвучності, неправомірне вживання великої літери тощо) та незначну словесну надлишковість (вживання зайвих слів часто виправдовується юристами як засіб для уникнення правових колізій), має чітку структуру, переважно ретельно підібрані терміни й спеціальну лексику, і в цілому відповідає вимогам норм сучасної української літературної мови. Стандартизованість тексту дотримана шляхом використання фахової термінології, аббревіатури використовуються відповідно до правописних норм (є загальновідомими), законотворцями використані усталені мовні конструкції. Стилiстичну однорiднiсть тексту Закону забезпечено використанням мовних засобів, притаманних власне офіційно-діловому стилю, сполученням їх зі словами, що мають нейтральне забарвлення, позбавленими емоційності й експресивності.

Список використаних джерел

1. Артикуца Н. В. Мова права і юридична термінологія / Н. В. Артикуца. – К.: Стилос, 2004. – 276 с.
2. Закон України «Про міліцію» / Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/565-12>.
3. Проценко Г. П., Шестопалова Л. М. та ін. Правнича лінгвістика / Г. П. Проценко, Л. М. Шестопалова та ін. – К., 2010. – 310 с.
4. Бержерон Р. Правила нормопроєктування / Робер К. Бержерон. – К., 1999.

*Славова Н. О.,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри теорії
та історії держави і права,
Донецький національний університет*

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОТВОРЧОЇ ТЕХНІКИ В СФЕРІ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Сучасний стан економіки в країні вимагає адекватного регулювання та упорядкування правових відносин у сфері фінансового регулювання. Розвиток фінансових установ невід'ємно пов'язаний з удосконаленням чинного законодавства. Це забезпечується за допомогою оновлення законодавчої бази, що, у свою чергу, залежить від правотворчої техніки.

Точність та ясність нормативно-правових актів (далі – НПА), узгодження з іншими НПА, єдність правової термінології, правових конструкцій визначають